

jongásuk, szeretetük és haragjuk új tápláló anyagot nyert. Nézd a fejlődő ifjú, a kenyerét kereső leánygyermek változatos napjait! Mennyi gyözelmes önfegyelmelés, növekvő vágy a cselekvésre, vad törtetés, lealázó bukás és kizökkenés a fejlődés természetes menetéből! A mindennapi élet mindezeknek a hősi küzdelmeknek és gyászos tragédiáknak változatos képét mutatja. *Aloys Fischer* (Zschr. für pädag. Psych. und exp. Päd. 1916: 7—8.) az ily irányú háborús tapasztalatokat az ifjúság fejlődési pszichológiája és szociológiája számára akarja értékesíteni. Nem fél az érzéketlenség vádjától, hogy mintegy durva kézzel belenyúl a jelen fájó seibe. A németek vannak olyan erős nemzet, hogy nem kell félniök attól sem, ha fájdalmas eredményekre bukkan a gyermektanulmány ezen a téren. A német alaposság szembenéz és leszámol a sorssal a jövő, az eljövendő német nép érdekében. Sorra veszi azokat a körülményeket, amelyeknek nyoma a tanulókon meglátszhatik. Az iskola összevont tanítási anyagával, agyoncsigázott tanítóival, talán túlságosan sok alkalomszerűségével mindenesetre hátrányt jelent az előbbi állapothoz képest. A történelem, földrajz, állampolgári nevelés új ösztönzést nyert a mának érdeklődésénél fogva; a nép multja, fejlődése, állami élete, létének alapkérdései félelmetesen időszerűek. Általában azonban veszített az iskolai tanítás benső, odaadó részvétel tekintetében. Változott minden: a tanítás helye sok községben, ideje, anyaga, módszere, hangulata és minden egyéb. Még az elemi iskolát rázkódtatta meg legkevésbé a háborús élet. Itt egyébként kis mulasztás is erősen megingatja azt az alapot, amelyen a későbbi tanítás fölepül. S vajjon a csecsemők, a háború szülöttei, nem érzik-e meg testben-lélekben egyaránt a nehéz idők súlyát? Az író nem látja sötétnek ezt a képet, bár gondol arra, hogy ellentállásra képtelenebb nemzedék született a háborús évek folyamán. Külön csoportba sorolja azokat, akiket az élet idő előtt kiragadott az iskola padjaiból. Önképzés nem igen tűnteti el a hiányokat. Az ifjak iránt régen szokásos bizalmatlanság helyett bizalom és elismerés jut ezeknek az ifjaknak osztályrészül a társadalomtól. Nem árt-e meg nekik a sok taps? A háború alatt felnőtt ifjúság gondolkodásmódja nem tér-e majd el a mientől, sőt a valótól? Nem lesz-e feltűnő itt-ott az egyoldalúság, a hézag tudásukban, készségekben? És jellemökben? Azt mondja a szerző, hogy a jövő Németország érdekében kötelességük a hatóságoknak figyelemmel kísérni a mai ifjúság továbbfejlődését, iskolai pályáját és mindenekelőtt alapos vizsgálat tárgyává kell tenni mindazokat a kérdéseket, amelyek az ifjúság fejlődésére vonatkoznak. Egységes bizottságot kellene szervezni e tanulmányozás céljára s e bizottságnak tanítók, nevelőintézetek, gyermekbiróságok bocsássák tapasztalataikat rendelkezésére. *Tm.*

Anglia elemi iskolái és tanítói a háborúban. Angliában a háború alatt népes tanítógyűlések voltak. Az egyik a *nevelési hét* (Educational Week). Ez az intézmény Garrodtól, a tanítószág elhalt titkárától ered. 30-nál több, különböző népoktatási egylet képviselői összegyűlnek a londoni egyetemen és itt tanácskozásokat folytatnak. A megnyitó beszéd hangsúlyozta, hogy a nemzeti tanítóegyesületnek (National Union of

Teachers), az iskolareform szövetségének (Education Reform Council) és a munkások nevelő egyesületének (Worker's Educational Association) határozatai az angol háborús iskolapolitika tekintetében azonosak. Smith elnök szavá tette az angol iskolázás hanyagságát. Mély hatást tett Muraynek, az oxfordi egyetem tanárának, a brit tanítószövetség elnökének beszéde a nemzetnevelésről. «Anglia iskolaügye rossz, de nem olyan rossz, ahogy azt képzeljük. A legbutább kritikát angol lapokban találjuk, a leghelyesebbet Meyer Ede német történész könyvében. 1902 óta sokat haladtunk, a leggyatrább iskolák is jobbakká lettek. A német nemzetnek tett ama szemrehányás, hogy ifjúságát feláldozza a hasznosságnak, nem helytálló; éppen az ellenkezője igaz. A német iskolaügy sokkal klasszikusabb, mint az angol; kötelező latin és görög jobban uralkodik ott, mint Angliában.» Az angol iskolázás legfőbb hibája, hogy társadalmi osztályok szerint igazodik. Sok ezer ifjút kínoznak klasszikus nyelvekkel, mert magasabb társadalmi osztályokhoz tartoznak, bár nincs hozzá tehetségök és más ezer és ezer tehetséges ifjú a legszükségesebb nevelésben is alig részesül, mert alacsonyabb társadalmi osztályokhoz tartozik. Vannak még mindig olyanok, kik azt hiszik, hogy az állam fenn nem állhat műveletlen tömeg nélkül. Művelt demokráciát akar, nem olyat, mely az ókorban a nagyokat ostrakismossal (cserépszavazat) elítélte, hanem megválasztja és felemeli azokat. — A különböző tanítóegyesületek a háború utáni nevelést tárgyalták. Újra előtérbe lépett az iskolakötelezettség kérdése. Angliában csak papíron van meg az iskolakötelezettség és csak a 13. évig. Mindenik tanítóegyesület a tankötelezettség korhatárát a 14. év befejezéséig akarja kitolni és a továbbképzést a 18. évig. E kérdéssel együtt tárgyalták az egységes iskolát. Törekedjék-e az állam tanítási monopóliumra vagy tűrjön magániskolákat? Meddig terjedhet felügyeleti jogköre? Ha minden gyermek iskolaköteles, nincs-e joga ahhoz, hogy tehetsége szerint iskolakötelezettségének végéig támogassák? Vagy legyen-e meg az államnak a joga, hogy a szülők fizetőképessége szerint a gyermeket tovább iskoláztassa vagy megakassza? Sürgősen követelték aztán az angol iskolaügy egységesítését. Az iskolakötelezettség szigorítására hatékony rendszabályokat alkottak meg. Elhatározták, hogy egy osztályban csak 40 tanuló legyen, továbbá, hogy tanfolyamok szervezendők a továbbképzők tanítói részére. Az iskolák fenntartása az államot és a községet terheli. — A testi nevelésre vonatkozólag a következő határozatokat hozták: 1. Az utcákon való kereskedéstől eltildandók iskolás gyermekek. 2. Iskolaköteles korban levő gyermekek ipari munkássága megszüntetendő. 3. Kiterjesztendő az iskolás gyermekek táplálása és iskolaorvosi kezelése. 4. A testgyakorlatok részére tornacsarnokok és udvarok létesítendőek. Újabb építkezésnél figyelemmel kell lenni arra, hogy a szabadban való tanításra megfelelő helyiségek álljanak rendelkezésre. — Végül a *tanítóképzés* került szóba. Alapos gyakorlati képzést követelnek a tanítók részére és elméleti képzést az egyetemen. — A Birminghamban ülésező tanítók *fizetésjavításért* harcoltak; 40 ezer tanító, férfi és nő, volt képviselve. Legérdekesebb volt a nemzeti tanítóegyesület előljáróságának tanácskozása a *Trades Union*-nal, ezzel az egyik

legrégibb munkásegyesülettel és más munkásegyesületekkel való szövetekezéséről. Több szónok kifejtette, hogy az angol elemi iskola csak a munkásgyermekek iskolája, mely más társadalmi osztályok elkülönülése által keletkezett. Azért a tanítóságnak érintkezést kell keresnie a szülőkkel és a munkások törekvéseivel anélkül, hogy azoknak politikai törekvéseit helyeselnék. A tanítóknak kötelességük tanáccsal ellátni a szülőket és óhajtásaikat megismerni. Ha már eddig is úgy lett volna, nem kellene panaszkodni a rossz iskolaviszonyokról és a gyermekeknek ipari kizsákmányolásáról. Az elnök azonban nem helyeselte az eszmét politikai okokból és így elvetették az indítványt. — Haldane lord pedig azalatt bejárja az egész országot és a nyilvános nevelés evangéliumát hirdeti, Németországot állítva mintaképül (*Päd. Zeitung* 1917. II. 22.). — 1916-ban *Buatonban* tartott gyűlést az *angol tanítóegyesület* (National Union of Teachers), mely 97 ezer tagot számlál. A kormány nem volt képviselve; a tanítóság itt szándékozott véleményét elmondani az iskolaügyről. Az elnök beszéde a háborúval kapcsolatos volt. Visszautasítja az angol tanítók ellen intézett vádakokat, melyek vallásosságukat és hazafias magatartásukat érték. 3 millió önkéntest állított ki Anglia és ezek 90%-a az angol népiskolát látogatta. Minden testileg alkalmas tanító, 22 ezer, a fronton van (A *Schoolmaster* adatai szerint a fele sincs!). Az itthonmaradtak is tevékenykednek a hadi szolgálatban, a tanítónők is. Az egylet háborús adománya 1.320,000 M (maga a hamburgi tanítóegyesület többet adott!). A kormány 800 ezer gyermek javát áldozta fel, hogy a lakosság fejenként 17 fillért takarítson meg. Megrövidítette az iskolakötelezettséget, hogy az iskola fenntartási költségein takarékoskodják és munkaerőt nyerjen. Az elnök követeli: az iskolai egészségügy fejlesztését, több tudást és az iskolaügy egységesítését; ellensége a tandíjmentességnek magasabb iskolákon, de olyan támogatást óhajt közpénzből, hogy minden tehetséges gyermek a lehető legjobb kiképzést nyerje. Azért a középfokú iskolákban nagyobb változatosságot óhajt, hogy a különböző tehetségek jobban fejlődhessenek ki. A továbbképző iskolák fejlesztésre szorulnak. Bentliff éles támadást intéz a kormány ellen. Hivatalos kimutatás szerint 1913 január 31-én 645,529 gyermek 11—12 éves korban látogatta az iskolát egy bizonyos területen. A józan ész 1914-ben ezeket 12—13 éves korban keresi a listákban, de 22,182 hiányzik. Így egész Angliában 176,901 gyermek tűnt el a listákból. A további iskolakötelezettség a 12. éven túl még jobban megrövidült és még szemérmetlenebb módon; ehhez járul még a tanítói nyomorúság. Már a békében a tanítók 34%-ának nem volt képesítése. Most London a guinea-lányokat alkalmazza tanítónőkül. A gúnynév onnan ered, hogy a legszegényebbek kinevezési okmányuk bélyegilletéke fejében 1 guineát (25 K) fizetnek és így mindjárt képesítvék a tanításra. Londonnak a tanügyön való megtakarítása más megtakarításhoz úgy aránylik, mint 2/4 : 3, azaz t. k. csak az iskolaügyen takarítottak meg valamit. A *Spectator* nyíltan követeli, hogy az iskolakötelezettség a 7. életévvel szűnjék meg. Az esti tanfolyamokat bezárják, hogy a tanítókat a nappali osztályokban lehessen alkalmazni. Szomorúak az angol fizetések is. 466 ig. tanítónak kevesebb a

fizetése, mint 2000 M. Miért takarékoskodnak éppen a legszegényebb gyermekeken? Az iskolaügy 25 $\frac{1}{2}$ millió £, két napi hadi kiadást is alig fedez. A harrowi középfokú iskola minden egyes tanulója 200 £-ba kerül az államnak; ezt nem kevesbbitik, de minden elemi iskolai tanuló csak 4 £-ba kerül, ezt soknak tartják és apasztani akarják. Törölni akarják az orvosi vizsgálatot és az iskolai étkezést!! Gyermekeket munkába fognak szegyenbérért; hetibér 6—0.75 M között váltakozik. *Worcestershire*-ben az iskolai hatóság rendelkezése folytán 11 éves fiúk a hét 6 napját elmulasztathatják az iskolában, ha iparban vagy mezőgazdaságban el vannak foglalva. A bérlőknek csak az igazgatóhoz kell fordulniok, aki közvetíti a gyermekmunkát (shame! = szegény, gyalázat! kiáltja a gyűlekezet). A nagyipar pedig megkerüli a törvényt és jogot s gyári iskolákat alapít, amelyekben azt teheti a gyermekekkel, amit akar. A tanítók az iskolakötelezettségnek a 14. évig való kiterjesztését kérik és akarják is, hogy a gyermekek az iskolában maradjanak, mondja a gyűlés. Követelik még az iskolai étkezést és az iskolaorvosi vizsgálatot, mely utóbbi két törvény csak papíron van meg. Mr. Sykes a következő adatokkal szolgál: Londonon kívül két millió gyermek részére iskolai étkezésre 1160 M-t költenek Angliában és Walesben. 6 millió gyermek összesen 240 millió M kiadást okoz; ennyibe kerül a háború 2 $\frac{1}{2}$ nap alatt. Miért akarják megnyerni a háborút eme kis összeg megrövidítése által? Ezt az összeget meg kell kétszerezni a háború után és a többi 75%-át szegény gyermekek étkezésére és iskolaorvosi kezelésre fordítani. Tanulságos még, hogy a nemzeti nevelési egyesület (The National Education Association), mely nem tanügyi emberekből áll, állást foglalt az iskola ellen és az iskolán való megtakarítás mellett. (Päd. Rundschau 1916. X. füz.) E. G.

VEGYES.

Nevelésügyi országos tanácskozást hív egybe a Magyar Gyermektanulmányi Társaság elnöksége 1917 nov. 4-re. E tanácskozás tárgyai: 1. A tehetség nyilvánulása a gyermekben s vizsgálatának módszerei. 2. Az iskolai jellemlapok szerkesztésének szempontjai. 3. A tehetséges gyermek nevelése, oktatása, társadalmi és hatósági fölkarolása. 4. Az erkölcsi züllés veszedelmének kitett gyermek megmentése és javító nevelése. 5. Pedagógiai szempontok a hadiárvak nevelésében. A tanácskozáson mindenki részt vehet, aki előre jelentkezik Nagy László ügyvivő alelnöknel (Budapest VIII., Üllői-út 16/B) s 2 korona tagsági díjat lefizet.

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1917 április 21-én.

Fináczy Ernő elnöklésével jelen van Bursics Ernő jegyző, Endrei Gerzson, Erdélyi Lajos, Gorzó Dénes, Goldziher Károly, Györgyi Kálmán, Gyulai Ágost, Hatos István, Havas Irma, Hegedüs István,